

Til samtlige kommuner

**VEDRØRENDE KOMMUNERNES AFGØRELSE I SAGER OM STEN- OG JORDDIGER, OM
DISPENSATION FRA BESKYTTELSLINJEN OMKRING FORTIDSMINDER OG OM PLEJE AF
FORTIDSMINDER**

27. FEBRUAR 2007

KULTURARVSSTYRELSEN
fortidsminder

H.C. ANDERSENS
BOULEVARD 2
1553 KØBENHAVN V

Kommunerne har med virkning fra den 1. januar 2007 bl.a. overtaget de tidligere amters opgaver vedr. dispensationer fra beskyttelsen af sten- og jorddiger (museumslovens § 29 j, stk. 2, jf. § 29 a, stk. 1) og dispensationer fra beskyttelseslinjen omkring fortidsminder beskyttet efter museumslovens § 29 e (naturbeskyttelsesloven § 65, stk. 3, jf. § 18). Kommunerne har endvidere overtaget opgaverne vedr. pleje af privatejede fortidsminder, jf. bekendtgørelse om pleje af fortidsminder, nr. 1514 af 14.12. 2006.

Kulturarvsstyrelsen fører register over fortidsminder, der er beskyttet efter museumslovens § 29 e "fredede fortidsminder", og styrelsen er klageberettiget i forhold til kommunernes afgørelser i sager om sten- og jorddiger samt beskyttelseslinjen omkring fortidsminder. Kommunerne skal derfor orientere styrelsen om:

- Digesager: Afgørelser efter museumslovens § 29 j, stk. 2, efter hvilken kommunalbestyrelsen i særlige tilfælde kan gøre undtagelse fra bestemmelsen i lovens § 29 a, stk. 1, hvorefter der ikke må foretages ændringer af sten- og jorddiger.
- Beskyttelseslinjen omkring fortidsminder: Afgørelser efter naturbeskyttelseslovens § 65, stk. 3, efter hvilken kommunalbestyrelsen i særlige tilfælde kan dispensere fra bestemmelserne i samme lovs § 18. Ifølge naturbeskyttelseslovens § 18 må der ikke foretages ændringer i tilstanden af arealet inden for en afstand af 100 meter fra fortidsminder omfattet af museumslovens kapitel 8 a, § 29 e, dog undtaget fortids- «M_98_Kommuner»minder nævnt i Bilag 1 til naturbeskyttelsesloven.
- Plejeplaner for konkrete, privatejede fortidsminder. Efter bekendtgørelse nr. 1514 af 14. 12. 2006 om pleje af fortidsminder kan kommunalbestyrelsen pleje privatejede fortidsminder. Hvis der udarbejdes plejeplaner i forbindelse med pleje af kommunens egne fortidsminder, vil styrelsen ligeledes gerne have disse tilsendt.

Λ	ℝ	∨
ℝ	∩	⊥
⊥	∩	κ

Det vil være en stor hjælp for Kulturarvsstyrelsen, hvis kommunernes myndighedsafgørelser vedr. diger og beskyttelseslinjen omkring fredede fortidsminder altid suppleres med et kort med præcis angivelse både af diget/fortidsmindet og af den ændring, der gives dispensation til. Samtidig vil det være hensigtsmæssigt, hvis fortidsmindets fredningsnummer angives. Endelig bør det altid fremgå af de skriftlige afgørelser i sådanne sager, hvad der gives dispensation til, og hvad der er de konkrete begrundelser for en given dispensation.

I forbindelse med at kommunerne har overtaget ovennævnte sagsområder fra amterne, vil styrelsen endvidere meget gerne have at vide, hvilken eller hvilke afdelinger og evt. medarbejdere i kommunen der behandler de pågældende sager.

Information om fredede fortidsminder kan findes gennem "Miljøportalen" (<http://www.miljoportal.dk>), hvor fortidsminderne i øjeblikket er tilgængelige som punktdata fra Kulturarvsstyrelsen under fredninger i arealinformation (<http://kort.arealinfo.dk>).

Hvis der er tvivl om fortidsmindets beliggenhed, type, beskyttelseslinje eller andet, kan kommunerne rette henvendelse til Kulturarvsstyrelsen, fortidsmindekontoret og få yderligere oplysninger.

Oplysninger om alle registrerede fortidsminder såvel fredede som ikke fredede kan findes i databasen Fund og Fortidsminder via Kulturarvsstyrelsens hjemmeside. Men i denne database er oplysningerne om fredede fortidsminder ikke fuldt opdateret. Hvis der er tvivl om fortidsmindets status, kan kommunerne rette henvendelse til Kulturarvsstyrelsen, fortidsmindekontoret og få yderligere oplysninger.

Amternes registreringer af sten- og jorddiger er tilgængelige via Miljøportalen under bygge- og beskyttelseslinjer i arealinformation (<http://kort.arealinfo.dk>).

Kulturarvsstyrelsen skal i den forbindelse understrege, at der er tale om en vejledende registrering. Da der endnu ikke er foretaget konkrete udpegninger af beskyttede diger betyder det, at det er de diger, der er nævnt i bekendtgørelse nr. 1511 af 14. 12. 2006 om beskyttede sten- og jorddiger, der er omfattet af beskyttelsen.

Kulturarvsstyrelsen udsender en opdateret vejledning om beskyttede sten- og jorddiger i 2007. Ind til denne vejledning foreligger, kan der stadig hentes generel information i udgaven fra 2001, som er tilgængelig på Kulturarvsstyrelsens hjemmeside under tjenester, publikationer, arkæologi.

Kulturarvsstyrelsen udsender ligeledes i 2007 en vejledning om pleje af fortidsminder.

Med venlig hilsen

Erik Johansen
Kontorchef

Enslydende brev er udsendt til samtlige kommuner

V	R	V
R	U	R
R	U	R

Kulturhistorie

Kommunernes kompetence til at udpege og afgrænse kulturmiljøer i det åbne land er ny for kommunerne, som nu kan bruge kompetencen til at præcisere og supplere de eksisterende udpegninger. Sammen med en udpegnings af kulturmiljøer i byerne vil der fremkomme et dækkende billede af kommunens kulturmiljøer.

Både byerne og det åbne land rummer en righoldig kulturarv, der indgår som strategisk element i den kommunale planlægning. Kommunerne bliver den største forvalter af kulturarven, og det er en kommunal forpligtelse at tage vare på kulturarven og beskytte den.

Kulturarven er en ressource, der medvirker positivt til fremme af bosætning, erhvervsudvikling og turisme.

Statslige mål

- At de kulturhistoriske enkeltelementer – både monumenterne og de mere ydmyge spor – sikres.
- At de kulturhistoriske helheder i det åbne land og byerne kulturmiljøerne – kortlægges, beskrives og sikres.
- At kirker og kirkeomgivelser, markante fortidsminder og fredede bygningsanlæg bevares som tydelige kendingsmærker i landskabet.
- At indsatsen retter sig mod sporene efter menneskers virksomhed i alle perioder, fra forhistorisk tid og middelalder til nyere tid og nutiden.
- At der sker en formidling af kulturarven.

Krav til den kommunale planlægning

- Kommuneplanerne skal indeholde retningslinier for sikring af kulturhistoriske bevaringsværdier, herunder beliggenheden af værdifulde kulturmiljøer og andre væsentlige kulturhistoriske bevaringsværdier. Planloven § 11 a, nr. 14

- Regionplanernes kortlægning og udpegnings af kulturhistoriske bevaringsinteresser, herunder kulturmiljøer og beskyttelsesområder for kirkerne skal overføres til kommuneplanen. For kulturmiljøerne gælder det redegørelsen for de bærende bevaringsværdier og kulturmiljøernes afgrænsning. For kirkeomgivelsernes vedkommende drejer det sig om dokumentationen af landkirkernes betydning i landskabsbilledet og kirkeomgivelsernes udstrækning.

- Regionplanernes retningslinier for beskyttelse af værdifulde kulturmiljøer og beskyttelse af kirkernes fremtræden samt sikring af øvrige kulturhistoriske interesser skal ligeledes fastholdes i kommuneplanerne.

- I kommuneplanen skal der udpeges værdifulde kulturmiljøer både i byerne og på landet. Det vil være miljøer, der illustrerer et tema, en tidsepoke eller en udvikling, der har fundet sted. Planlovens § 11 a, stk. 1 nr. 14.

- I kommuner, der i samarbejde med Kulturarvstyrelsen eller

Nyttig information

Kulturarven knytter sig til sporene efter menneskers virksomhed på landet og i byerne fra den ældste tid og til i dag.

Kommuneplanen skal indeholde retningslinier til sikring af de væsentligste dele af kulturarven.

Kulturarven på landet og i byerne omfatter fortidsminder, bygninger og kulturmiljøer samt kirkerne og deres omgivelser.

Ved et kulturmiljø forstås et geografisk afgrænset område, som ved sin fremtræden afspejler væsentlige træk af den samfundsmæssige udvikling.

selv gennemfører en kortlægning og registrering af bymiljøer og bygninger efter bevaringssystemet SAVE, skal de bevaringsværdige bygninger angives i kommuneplanen. Kulturministeriets bekendtgørelse om udpegning af bevaringsværdige bygninger i kommuneplanen BEK838 af 03.10.2002.

- Kommuneplanen skal indeholde retningslinier og rammer for lokalplanlægning af udpegede kulturmiljøer og af områder med fredede bygninger og fredede fortidsminder med henblik på at sikre bygningernes og fortidsmindernes omgivelser mod forringelse. Planlovens § 11 b stk. 1 nr 2.
- De udpegede bebyggede strukturer og kulturmiljøer skal angives på kortbilag til kommuneplanen, jf. Oversigtens kapitel 4. Planlovens § 11 stk. 3

Redegørelse for planens forudsætninger

- Kommuneplanen skal indeholde en redegørelse for byernes bebyggede strukturer, herunder for sammenhængen mellem by og landskab, bebyggelses- og gadestrukturer og arkitektoniske hovedtræk og karakteristika, hvor det har direkte konsekvenser for planens indhold. Planlovens § 11 e. stk. 1 nr. 3
- Kommuneplanen skal indeholde en redegørelse for den arkæologiske kulturarv. Museumslovens kap. 8 og 8a.

Med henblik på at sikre, at kulturarvens interesser varetages på kvalificeret måde i planlægningen, er der i lovgivningen fastlagt en række samarbejdsrelationer:

- Kulturministeren og de statslige og statsanerkendte museer skal gennem samarbejde med plan- og fredningsmyndighederne virke for at væsentlige bevaringsværdier sikres for eftertiden. Museumsloven § 23, stk. 1.
- Planmyndighederne skal inddrage vedkommende statslige eller statsanerkendte kulturhistoriske museum, når der udarbejdes kommuneplan eller lokalplan, der berører bevaringsværdier. Museumsloven § 23, stk. 2.
- Kommunerne kan nedsætte et lokalt kulturmiljøråd med henblik på at understøtte arbejdet med de kulturhistoriske og bygningskulturelle værdier. Museumslovens § 23 a

Uddybende bemærkninger

Udpegning af kulturmiljøer

Kulturmiljøet repræsenterer et helhedssyn på kulturarven, hvor fokus er rettet mod geografiske og/eller funktionelle kulturhistoriske helheder. I regionplanerne er der efter et omfattende kortlægningsarbejde blevet udpeget kulturmiljøer i det åbne land. Det er hensigtsmæssigt, at kommunen overtager disse resultater, ligesom kommunen foretager en udpegning og beskrivelse af kulturmiljøer i bysamfundene. De bymiljøer, som ved deres fremtræden, funktion og tidsdybde lever op til definitionen på et kulturmiljø – at afspejle væsentlige træk af den samfundsmæssige udvikling – er således værdifulde kulturmiljøer.

Det har været en forudsætning i kulturarvsarbejdet, at der sikres

Λ	ℝ	∨
ℝ	∩	⊥
⊥	∩	κ

en balance mellem beskyttelse og benyttelse. I planlægningen må der derfor foretages en afvejning af bevaringshensynene og ønskerne om fortsat udvikling. Dette forudsætter et grundigt kendskab til kulturmiljøernes bærende kulturhistoriske og æstetiske værdier og til deres sårbarhed for forandring. I denne forbindelse bør kommunen være opmærksom på det regelsæt, der følger af »Lov om miljøvurdering af planer og programmer«. Ud over at fastsætte retningslinier for planlægningen og administrationen af kulturmiljøerne kan kommunen bidrage til en styrkelse af kulturmiljøernes kvaliteter gennem sin anlægs- og driftsplanlægning.

Kulturarvskommuner

Kulturarvsstyrelsen har i samarbejde med Fonden Realdania gennemført en analyse af befolkningens holdning til kulturarven. (»Kulturarv, en værdifuld ressource for kommunernes udvikling«, Kulturarvsstyrelsen og Fonden Realdania 2005).

Kulturarven er en ressource, der kan bidrage til at gøre den fælles historie konkret og give den enkelte forståelse af identitet og tilhørsforhold. Kulturarvsstyrelsen har efterfølgende i samarbejde med Fonden Realdania igangsat et projekt i fire kulturarvskommuner. Det er projektets sigte at udvikle ideer og metoder til udnyttelse af den lokale kulturarv som udviklingspotentiale for bosætning, erhvervslokalisering og turisme. Projektet vil løbende blive afrapporteret på Kulturarvsstyrelsens hjemmeside.

Industrisamfundets kulturarv

Kulturarvsstyrelsen har indledt et arbejde med henblik på at øge kendskabet til industrisamfundets kulturarv. Der foreligger en regional udpegning af industriminder, som vil blive publiceret på Kulturarvsstyrelsens hjemmeside. Industriminderne repræsenterer centrale faser i landets industrielle udvikling, som især afspejles i bebyggelsesmiljøer – fabrikker og boligkvarterer – og infrastrukturen. Kommuner, der har udpegede industriminder, bør medtage dem som kulturmiljøer i planlægningen.

Kulturarvsatlas

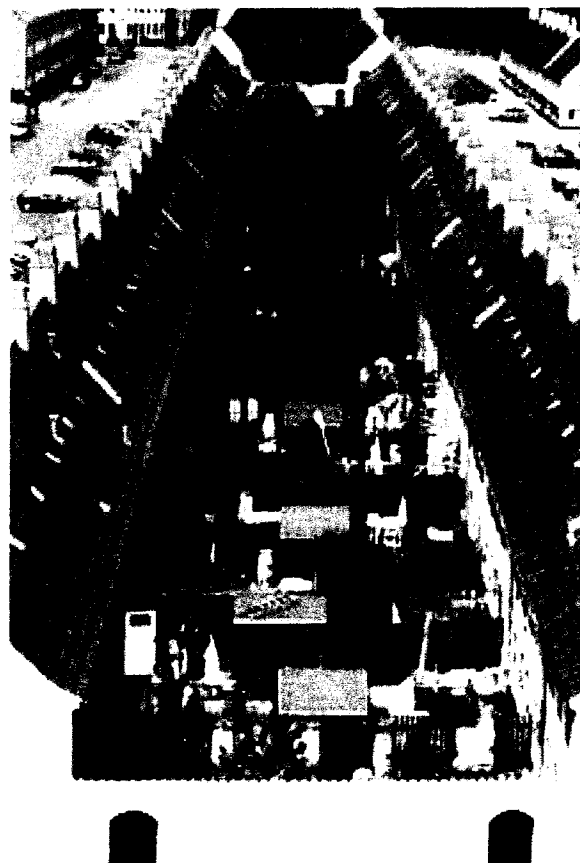
Mange kommuner ligger allerede i dag inde med registreringer og anden dokumentation af kulturarven.

De seneste atlas – kulturarvsatlæssene – omfatter kulturarven med fortidsminder, bygninger og kulturmiljøer, hvor det overordnede fokus har været de kulturhistoriske helheder. Kulturarvsatlæssene er en videreudvikling af kommune- og kulturmiljøatlæssene med kortlægning af by- og bygningsbevaringsinteresserne og bevaringsværdige kulturmiljøer. Der foreligger i dag 76 atlas, som blandt andet dækker hovedparten af landets købstæder.

Databasen »Fredede og Bevaringsværdige Bygninger«, der tidligere omfattede fredede bygninger og bygninger registreret i kommuneatlas, er nu gjort tilgængelig for kommunerne på en sådan måde, at kommunerne selv kan indtaste oplysninger.

Kirkeomgivelser

I mange af de gamle amter er kirkernes omgivelser blevet registreret i opslagsværk, hvor væsentlige oplysninger om kirkerne og deres omgivelser er samlet med det overordnede formål at give et planlægningsgrundlag, som kan sikre kirkerne som markante kulturhistoriske kendingsmærker i landskabet.

Kulturarvsarealer

På det arkæologiske område er der foretaget en kortlægning af kulturarvsarealer – særligt bevaringsværdige arkæologiske områder (Museumslovens § 23, stk.4). Disse findes i den arkæologiske database »Fund og Fortidsminder«, som kan danne grundlag for kommunens redegørelse om den arkæologiske kulturarv.

Statsanerkendte museer

En kvalificeret varetægtelse af kulturarven forudsætter et nært samarbejde mellem kommunen og de statsanerkendte museer. Det vil være aktuelt både i forbindelse med udpegning, beskrivelse og formidling af kulturarven og ved udarbejdelsen af kommuneplanen og lokalplaner, hvor museerne vil være planmyndighedens dialogpart.

Kulturmiljøråd

Det er frivilligt om kommunen – eventuelt i samarbejde med nabokommunerne – vil nedsætte et lokalt kulturmiljøråd. Kulturmiljørådet – der kan repræsentere ekspertise indenfor bygningskultur, nyere tids kulturhistorie, arkæologi, byplanlægning, landskabsarkitektur og kunsthistorie – er tiltænkt en rådgivende funktion med henblik på at understøtte de kulturhistoriske og bygningskulturelle værdier i den fysiske planlægning. Forslag til kommuneplaner og lokalplaner, der omfatter områder med kulturmiljøinteresser, skal samtidig med offentliggørelsen sendes til det lokale kulturmiljøråd hvis et sådan er nedsat, (Planlovens § 25, stk. 3).

Øvrige oplysninger om fortidsminder, bygninger og kulturmiljøer, kulturmiljøatlas, samt de fire kulturarvskommuner kan ses på www.kuas.dk

